33899/B

MICHAELIS FRIDERICI LOCHNERI
ARCH. CAESAR.
FESTVM TITHENIDIORVM DIANAE CORYTHALLIAE
a
Nutricibus Spartanis celebratum,
Commentariolo
nunc
dilucidatum dicatumque
VIRO EXCELLENTISSIMO EXPERTISSIMOQVE
DN. JOANNI ADAMO GENSELIO
PHIL. ET MED. D.
REGIAE LIBERAE CIVITATIS SOPRONIENSIS
ET COMITATVS CASTROFERREI MEDICO,
ACADEMICO CVRIOSO.

[1717]

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE
58700 (7)

TEthyos, τήθης et Tethyorum examini, occaſione Belilli inſtituto, diſſertationem de *Deabus Tethenis*, Coronidis loco deſtinaveram; ſed cum ſub manibus in incongruam appendicis molem excreſceret, nundinaeque inſtarent, futuris Ephemeridum Centuriis, cum Deo et die prodituris, reſervandam eam duxi, hac vice portiunculam tantum ſubjuncturus. Tethenis Deabus deſtinatum *Tithenidiorum feſtum:* et quidem cum κατ' ἐξοχὴν *Diana Tithena* et πολύμαστος audiat, huic feſtos praecipue iſtos dies indictos fuiſſe ex Athen. Deipn. Libr. IV. p. 139. diſcimus, qvi ex *Polemonis* Libro de *Canathro Xenophontis*, quod Cl. *Dalechampius* Not. in Athen. *currum viminibus contextum* ſive *plebejum plauſtrum* interpretatur, deſumſit. Spartanum hunc ſcriptorem fuiſſe, ὁ πάνυ *Caſaubonus* Animadverſ. in modo citatum Athenaeum Lib. IV. cap. VI. pag. 260. exinde probare vult, quod ipſemet Spartam, ſuam provinciam nominet; cui itaque de Spartano feſto, quale Tithenidiorum, maxima fides adhibenda. Cum praecipua Scriptorum cohors, et feſtorum collectores, hujus ſolennitatis dememinerint, ut ejus obſcuritas eluceſcat, producamus verba Polemonis ipſa ex Deipnoſophiſtarum Collectore. Ἐν δὲ τῇ πόλει κοπίδας ἄγουσι, ϗ τοῖς τιθηνιδίοις καλουμένοις ὑπὲρ τῶν παίδων. κομίζουσι γὰρ αἱ τίτθαι τὰ ἄῤῥενα παιδία κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ἀγρὸν, ϗ πρὸς τὴν κορυθαλλίαν καλουμένην Ἄρτεμιν. ἧς τὸ ἱερὸν παρὰ τὴν καλουμένην Τίασσαν ἐστὶν, ἐν τοῖς πρὸς τὴν Κλήταν μέρεσι. τὰς κοπίδας παραπλησίως ταῖς λελεγμέναις ἐπιτελοῦσι· θύουσι δὲ ϗ τοὺς γαλαθηνοὺς ὀρθαγορίσκους, ϗ παρατιθέασιν ἐν τῇ θοίνῃ ἰπνίτας ἄρτους· *In urbe vero copidas celebrant etiam Tithenidiorum feſto, quod appellant, pro ſalute liberorum. Tum enim mares pueros in agrum nutrices exportant ad Dianae, quam Corythalliam vocant, templum, prope Tiaſſum nuncupatum, in iis partibus, ubi Cletaeſanum exſtat, copidem ſuperiori ſimilem exhibent. Immolant vero etiam lactentes porcellos, et apponunt in coena panes furnaceos.*

Plurima ad illuſtrandam antiquitatem continet hic Palemonis locus; et quidem, quod *Copidem* concernit, convivium hoc

erat duplex. Κοπὶς extra urbem, et intra urbem haberi ſolita. Extra urbem hunc in modum peragi ſolitam recenſet ſolertiſſimus *Meurſius Miſcellan. Lacon.* L. I. c. XI. ex *Polemonis* l. c. p. 50. *In tentoriis juſſu Lycurgi a Spartanis juxta Dei templum erectis lectos e palea, fronde et gramine ſtratos, tapetibus tegebant, et in his diſcumbere convivas jubebant, advenas indigenasque, nulla habita ratione.* Immolabant vero *capras*, et convivis carnes harum comedendas dividebant, addito exiguo pane, cum rotundo, tum compreſſo, quem vocabant φυσικίλλον. Addebatur caſeus recens, item ventris et omaſi fruſtum quoddam: tum bellariorum loco, caricae, fabae, et phaſeoli item recentes. Haec e Polemone relata fercula magis ſpeciatim refert *Molpis* apud *Athenaeum* l. c. *Faciunt etiam copidas, quas vocant. Eſt vero copis coena, maza, panis, caro, olus crudum, juſculum, ficus, et lupinus pro bellariis*; quae Molpidis verba transſcripſit *Heſychius* in voce κόπις. Immolabatur autem *capra Junoni* forte Tithenae, vel Soſpitae, certe Ἀιγοφάγῳ, de qua jam abunde diximus, ubi de *Columna Lactea* in Junone Tethena nobis ſermo. Licet autem *Polemon* et *Athenaeus* nullam cauſae Copidis, et cur Junoni mactatae *capellae*, injiciat mentionem; facile ex iſtis tamen, quae mox de Diana Corythallia dicenda, apparet, ob liberos procreatos id factum eſſe. Tota enim hebdomade prima *Junoni* propoſita *menſa*, ſuper quam infans diis oblatus et commendatus, votis, quae ſuſcepta fuerant, vel ſolutis vel adauctis. Menſam adeſſe nullam, malum omen interpretabantur; eratque fere ara, in qua libatum. Deae *Junoni lectus* additus, et in ejusdem aerarium conjecti nummi. Vid. Excell. Bartholin. in antiquit. Veter. Puerper. p. 132. Hinc paſſim in Numiſmatibus *Lectiſternia Junonis.* Cur autem *Juno* et *Diana Corythallia*, de qua mox nobis ſermo erit, jungantur, *Tertullianus Libro de Anima*, lucem affert: *Dum in partu*, inquiens *Lucinae et Dianae ejulatur, dum per totam hebdomadam Junoni menſa proponitur.* Vt ſilentio tranſeamus Dianae pariter a Puerperis veſti-

men-

menta devoveri ſolita, id quod eruditiſſimus Meurſius probat Exercit. Critic. Part. II. cap. X. p. 88. Sed inſpiciamus nunc Copidem in feſto Tithenidiorum Dianae Corythalliae, quam ita celebrabant, ut praedicto feſto mares liberos nutrices extra urbem exportarent. In Indice Cl. *Dalechampii ad Athenaeum*, ridicule Tithenidium civitas citatur, cum tamen in textu nihil tale exſtet, ſed in Notis expreſſe *nutritiorum ſolennitas* indigitetur. Exponebantur autem a nutricibus Dianae Corythalliae cognomento appellatae. Quae et qualis aliis indicta haec Diana fuerit, nunc inquirendum. Doctiſſimus *Gyraldus* illam nomen habere arbitratur: κόρους, inquit; *pueros* dictos videmus; thalliam Laurum nuncupant. Forte alludens ad hoc Heſychii: κορυθάλια (Salmaſius legendum judicat κορυθάλλια) δάφνη ἐστεμμένη. Τίνες τὴν εἰρεσιώνην. Explicat autem εἰρεσιώνην, dum ſcribit: εἰρεσιώνη κλάδος ἐλάιας, *ramus olivae*; lemniſcatus hic erat lanaque coronatus, in ſignum ſupplicationis, qualem appenſis omnis generis primitiis manibus ferebant pueri, quibus parentes adhuc ſuperſtites, occinentes hos verſus:

> Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει, καὶ πίονας ἄρτους,
> Καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι,
> Καὶ κύλικ᾽ εὔζωρον, ἵνα μεθύουσα καθεύδῃ.
>
> *Ficus et pingues panes ferat* εἰρεσιώνη,
> *Atque in vaſa favos, olei fundatque liquorem*
> *In calicesque merax ut dormiat ebria vinum.*

Portabatur hic ramus in feſto Thargeliorum et Pyanepſiorum in Apollinis et Dianae honorem inſtitutorum. Neque ex oleae ramo, ſed ex lauru pariter fuiſſe, innuit hoc *Scholiaſtis Ariſtophanis* ad *Plutum*. Εἰρεσιώνη θάλλος ἐλαίας ἢ Δάφνης. *Eireſione ramus oleae vel Lauri*. Sed haec occaſione illius Heſychiani loci de Corythallia.

Propius ad ſcopum noſtrum incomparabilis *Iſ. Caſaubonus*, loc. jam cit. Hic enim Tithenam Dianam judicat, ſcribens: κορυθάλλια *Diana eadem, quae in aliis Graeciae urbibus dicebatur* κουροτρόφος. *Dubitari enim non poteſt ſic dictam, quod faceret* τοὺς

κόρας θάλλειν. *Alii tamen peculiare numen ea voce ſignificari volunt.* Licet ea, quam recenſui, *Caſauboniana* conjectura fundata videatur in omni antiquitate et ratione, eam tamen deſtruere conatur πάνσοφος ille καὶ πανάρετος ſenex *Th. Reineſius*, qui Corythalliae Dianae nomen ἀπὸ τοῦ γωρυτοῦ dictum exiſtimat. Γωρυτὸς autem σγωρυτὸς σγωρίδιον, θήκη δερματίνη βελῶν; pharethra. Heſychius lucem affert: Γωρυτὸς τοξοθήκη θύλακος. Οἱ δὲ χωρυτός. Deductionem hujus nominis vide in Gujeti notis ad Heſychium. Latina vox *Corytus*, ex Reineſii mente debet legi apud Stat. Libr. IX. Theb. v. 730. et Val. Flacc. L. III. Argonaut. v. 524. quod a ſciolis correctoribus in *myrtum* mutatum eſſe queritur vir πολυμαθέστατος. Sequenti porro conjectura ſuam de Diana Corythallia firmat ſententiam: *Qui* ἀπὸ τῶν κόρων *a puerulis maribus ita dictam volunt, dicant unde* τὸ υ *in ſecunda ſyllaba? quod ſi* κορυθαίολος *a picta varie pharetra, geſtamine ſuo, ita dicta ſit Spartanorum Diana? quo epitheto ornat Hectorem Homerus Iliad. V. vid Reineſ. Not. ad Inſcript.* 59. *Cl.* 1. *p.* 106. *Oper. Inſcript.* Hae de Dianae Corythalliae Caſauboni et Reineſii ſententiae. Quis remacu tetigerit in re abſtruſa, et ubi Carmenta Evandri matre opus, judicare mihi nefas videtur, probe conſcio effati Divini noſtri Coi: ἡ κρίσις χαλεπή, *Judicium difficile.*

Fanum hujus Deae fuit, teſte *Athenaeo* παρὰ τὴν λεγομένην τιάσσον. *Dalechampius* jam legendum judicavit τιάσσαν; hinc vertendum, *prope Tiaſſam* fontem: nam de fluvio dixiſſet τὸν, non τήν. *Heſychius*: Τιάσσα κρήνη ἐν Λακεδαιμονίᾳ. Τινὲς δὲ ποταμόν. *Tiaſſus fons in Lacedaemonia: quidam vero fluvium tradunt.* Ac fluvium quidem *Pauſanias* dicit in Laconicis: Ἐς Ἀμύκλας δὲ κατιοῦσιν ἐκ Σπάρτης, ποταμός ἐστι Τίασα. *Sparta autem abeuntibus Amyclas fluvius occurrit Tiaſa*; cui proxima eſt Phaennae et Cledae Gratiarum ædes.

Addit porro *Polemon hoſtias immolandas*, ὀρθαγορίσκους; *porcellos* nempe *lactentes*. Immolabantur hi Deabus, quoniam *purae hoſtiae* ad ſacrificandum, ut M. *Varro* ait; appellati inde olim *Sacres*. Dicuntur autem *puri* ſive ad ſacrum idonei, quod con-

conſuerent fieri quinto aut ſexto die, teſte *Plinio.* Scilicet ut Cereri, tanquam Telluri et nutrici ſeu *Tethenae*, offerebatur myſtica *Catulli porca*, ceu hoc ex Meliſſa Cereris ſacerdote, dextra purum porculum, ſiniſtra papaver tenente, in elegantiſſimo vaſe onychino Sereniſſimi Luneburgenſium Ducis, Myſteria Cereris et Bacchi adumbrante, apparet, uti olim in *papavere* demonſtravimus; ſic Dianae nutrici et Corythalliae quoque oblatae hae purae ſacresque hoſtiae. In luſtrationibus immolatio porcellorum lactentium καθάρσια vocabatur. Suidas in καθάρσιον: ἔθος ἐν Ἀθήνησι καθαίρειν τὴν ἐκκλησίαν ϗ τὰ Θέατρα μικροῖς πάνυ χοιριδίοις, ἅπερ ὠνόμαζον καθάρσια. *Mos erat Athenis luſtrare concionem et Theatra parvis, admodum porcellis, quae vocabant* καθάρσια *piacula.* Audiebat alias Graecis *porcellus lactens* κόλαβρος. In *Olympiodoro* et *Suida* redditur: ὁ μικρὸς χοῖρος, et in Heſychio τὸ κοιλίδιον, ſed legendum τὸ χοιρίδιον; in loco adducto Polemon eos vocat γαλαθήνους ὀρθαγορίσκους. Sed ſcripturam *Didymus* ibidem allatam reprehendit et affirmat ὀρθραγορίσκους ſcribendum litera ρ inſerta: παρὰ τὸ πρὸς τὸν ὄρθρον πιπράσκεσθαι. *Quod mane venderentur;* ac ſcripturae hujus teſtes inde producit *Perſaeum*, *Dioſcovidem* et *Ariſtotelem*, in Libr. de *Republ. Lacedaemoniorum.* Neque aliter ſcribit *Plinius* Libr. XXXII. c. 11. *Apion, maximum piſcium, eſſe tradit porcum, quem Lacedaemonii orthragiſcum vocant, grunnire enim, cum capitur.* Tamen etiam ρ omiſſo, uti a *Polemone* factum, id nominis ſcribi ſolitum, manifeſtum ex *Heſychii* iſto loco: Ὀρδαγοθίσκος (male ſecundum Meurſium ὀρθαρίκος) χοιρίδιον μικρόν: *Orthagoriſcus porcellus exiguus.* Scribebant hanc praeterea vocem adjecta litera B. ex eo quod porcellus lactens βορθάκεος diceretur. Sic apud *Heſychium:* Βορθαγορίσκεια. χοίρεια κρέα. ϗ μικροὶ χοῖροι βορθάκεοι, Λάκωνες. *Borthagoriſcea, porcinae carnes, et parvi porci Borthacei, Lacones.* A Borthagoriſco adjectivum βορθαγορίσκειος, *porcinus.* Vocabatur porro Laconibus porcus βώλωρυξ. Heſychius toties laudatus: Βωλώρυχα, τὴν σῦν, Λάκωνες. *Bolorychen, ſuem, Lacones.* Etiam Σίκα. Idem Heſychius alio loco: Σίκα, ὗς. Λάκωνες. *Sica, ſus. Lacones.*

Por-

Porcellos igitur lactentes Dianae Corythalliae offerebant nutrices Laconicae prae caeteris laudatiſſimae. Ex Graecia enim plerumque nutrices conductas fuiſſe, locus Taciti in dial. de Cauſ. corr. eloq. c. 29. teſtatur: *At nunc natus infans delegatur Graeculae alicui ancillae, cui adjungitur unus aut alter ex omnibus ſervus plerumque viliſſimus.* Is ſervus forte gerulus ſeu bajulus, (unde *magnus Bajulus* in Aula Conſtantinopolitana) ſub nutrice hoc onus ſubiens. Praeſtabant tamen Spartanae reliquis Graiis omnibus. Sic Athenienſes Lacedaemone eas petebant, unde et Alcibiades a Lacaena nutrice educatus eſt, teſte Plutarcho in Alcibiad. Cauſam autem, cur Lacaenae nutrices prae caeteris in honore habitae, idem Plutarchus in Lycurg. p. 49. declarat: ἦν δὲ περὶ τὰς τροφὰς ἐπιμέλειά τις μετὰ τέχνης, ὥςε ἄνευ σπαργάνων ἐκτρεφέσας τὰ βρέφη τοῖς μέλεσι, καὶ τοῖς εἴδεσιν ἐλευθέρια ποιεῖν, ἔτι δὲ εὔκολα ταῖς διαίταις, καὶ ἄσικχα, καὶ ἀθαμβῆ σκότου, καὶ πρὸς ἐρημίαν ἄφοβα, καὶ ἄπειρα δυσκολίας ἀνενοῦς ἢ κλαυθμυρισμῶν: Διὸ καὶ τῶν ἔξωθεν ἔνιοι τοῖς τέκνοις λακωνικὰς ἐωνἕντο τιτθάς. i. e. *Jam Lacaenae nutrices curam agebant artificioſam, ut ſine faſciis infantiam educentes, membra et ſpeciem iis liberalem conciliarent. Aſſuefaciebant etiam eos quibusve cibis et jejunio, utque intrepidi ad tenebras, imperterriti eſſent ad ſolitudinem, neſcii illiberalis moroſitatis et vagitus. Hinc mercabantur liberis nonnulli exteri Laconicas nutrices.* Nec enim de Graecis Romanisque dici poteſt, quod de Germanis *matribus* Tacitus *ſua* inquit, *quenque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur.*

Superſunt panes furnacei, quos Polemon ἰπνίτας ἄρτες vocat a voce ἶπνος, quae Heſychio explicatur: ἶπνος κάμινος, φέρνος, κλίβανος, μαγείριον. Pollux in Onomaſtico Libr. X. Cap. XXIV. Segm. 110. Edit. Hemſterhuiſ. Τῶν τε μαγειρικῶν ἶπνοι καὶ κρίβανοι. *Coquinarii quoque ordinis ſunt furni, Clibani.* *Heſychius* ſcribit κλίβανος, quod *Pollux* κρίβανος exprimit, quae vox nobis in memoriam vocat, Laconici panis genus, κρίβανον dictum, forte quod in cribano ſive furno paratum, et ſic pariter *furnaceus panis* exiſtat. Nec abſonum foret, ſi ſtatuerem, panem in coena feſtis

Tithe-

Tithenidiorum diebus exhibitum, κρίβανον fuiſſe. Firmat hanc meam conjecturam, quod formam uberis prae ſe tulerit. Diſcimus hoc ex correcto a ſolertiſſimo Meurſio Athenaei Libr. XIV. loco, ubi duae voces in unam coaluere; τὸ σχῆμα (male σχεματοειδεῖς) μαστοειδεῖς εἶναι φάσκων αὐτούς. *Figura eos uberibus ſimiles eſſe* dicens. Quod repetit Athenaeus Libr. III. Σωσίβιος δ' ἐν τρίτῳ περὶ Αλκμᾶνος, κριβάνας φησὶ λέγεσθαι πλακοῦντας τινὰς τῷ σχήματι μαστοειδεῖς. *Soſibius Libro III. de Alcmane, cribanas ait placentas quasdam uberis formam referentes.* Nec impedit ab Athenaeo placentis accenſeri κριβάνας, cum inter ἄρτους quoque referantur. Circumferebantur et in nuptiis cum voto ſcilicet et omine liberorum, quos lactare oporteret ſponſa; quis hoc in nutrices pariter lactentes, Dianae Tethenae ſive Corythalliae exponentes, quadrare neget?

Sed omiſit nonnulla Athenaeus de hoc Tithenidiorum feſto, indicta aliis et incognita, niſi ab oblivione vindicaſſet, omnis eruditionis promus condus Heſychius. Choreas enim diebus his feſtis egiſſe probat voce κορυθαλλίστριαι. Ita enim eas definit: κορυθαλλίστριαι, αἳ χορεύουσαι τῇ κορυθαλλίᾳ θεᾷ, ex verſione eruditiſſimi Meurſii, qui hujus feſti in Graeciae feriatae Libr. VI. non dememinit: *Corythalliſtriae, quae Choream inſtituunt Deae Corythalliae.* Scilicet uti nulli fere populi tot chorearum ſaltationumque genera, quam Laconibus; ſic ex Dearum numero nullae frequentiores quam Dianae. v. g. Dianae Chitoniae inde dictae, quod natis infantibus veſtimenta conſecrent. teſte Scholiaſte Callimachi Hymn. 1. Jonica ſaltabatur, teſte Athen l 14. Dianae Dereatiditi Laconicae in ejus templo cum hymnis habebatur Chorea *Calabis* dicta, quod Heſychius annotatum reliquit. Dianae Caryatidi quotannis Lacaenae virgines choreas inſtituebant et ſaltationem ritu patrio, Caryatim dictam peragebant, docente hoc Pauſania in Laconicis, qui pariter Eliac. II. refert ſaltationem Cordacem Dianae nomen dediſſe Cordacae. Haud

igitur mirum, Dianae Corythalliae choream duxiſſe Corythalliſtrias, quarum nobis conſervavit memoriam Heſychius, ſicut et Cyrittorum, quorum in feſto Tithenidiorum Dianae Tithenae inſtitutorum fit mentio. Deſcribit autem eos ſequentibus: Κυριττοὶ, οἱ ἔχοντες τὰ ξύλινα πρόσωπα κατὰ Ἰταλίαν καὶ ἑορτάζοντες τῇ κορυθαλλίᾳ (Palmerius legendum jubet κορυθαλλίᾳ) γελοιασαί. *Cyritti, habentes perſonas ligneas in Italia, et ridicule operantes Corythalliae.* Quid πρόσωπα proprie denotent, explicavit diverſis in locis Pollux Onomaſt. Libr. II. c. IV. p. 176. Edit. Hemſterhuiſ. Libr. IV. de Hiſtrionum apparatu Cap. XVIII. Libr. X. Cap. 39. de larva et ſimilibus, ubi ferme ſemper προσωπὶς, πρόσωπον, προσωπεῖον, μορμολύκειον, γοργεῖον (vel potius γοργονεῖον) conjungit; et per μορμολύκειον explicat. Dicta autem haec vox a Μόρμω, quae foemina fuit monſtroſa, et facie quaſi ferina, et eo usque formidabilis, ut qui etiam ei occurriſſet, ſtatim ſeſe proriperet. Hinc apud Theocritum mater, ut filiolo terrorem injiciat, dicit ei: Μόρμω, δάκνει, ἵππος. Hinc dicitur μορμολύκειον Euſtachio Iliad. Σ 1150. v. 34. eo quod prae ſe ferat δίκην μορμοῦς καὶ λύκου δυναμένον i. e. *Terrorem Mormus, et Lupi potentiam. Bourdinus Scholiaſt. Ariſtophanis in Thesmoph.* p. 789. E. adjungit Mormolycia perſonas eſſe haud tantum tragicorum, ſed et Hypocritarum. Μορμολύκεια, τὰ τῶν τραγῳδῶν προσωπεῖα καὶ ὑποκριτῶν. Quamvis nonnulli a verbo μορμύσσομαι, perterrefacio, deducant. Μορμῷ perſimile monſtrum fuit Gorgon, et ipſa foemina, cujus caput effictum geſtaſſe in ſuo clypeo pro inſigni Lomachum, Comici Scholiaſtes aſſerit in Pace.

Sunt igitur πρόσωπα, προσωπεῖα, μορμολύκεια, γοργονεῖα nihil aliud quam Latine dictae Larvae et Perſonae, de quibus eruditiſſimum conſcripſit Syntagmation *Ageſilaus Mareſcottus de Perſonis et Larvis eorumque apud Veteres Uſu et origine.* Erant autem πρόσωπα ſive *Larvae* ac *Perſonae* vel ex *foliis*, *cortice*, *ligno* et ſimilibus. *Folia* praecipue ficus et lappae majoris trahebantur in uſum. *Corticis* meminit Virgilius:

Oraque

Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis.

Ad *lignea* πρόσωπα ſive Larvas reſpexit *Prudentius* Libr. II in Symmachum dicens:

Vt tragicus Cantor ligno tegit ora cavato.

Heſychio vocantur πρόσωπον ξύλινον, κυλίνθιον. Erant quoque προσωπίδια. *Pollux* Libr. X. cap. 28. p. 1306. *inter Gynecaei vaſcula* memorat. Προσωπίς· ϗ πρὸς ἐν Δανᾶισιν Ἀριστοφάνης προσωπίδιον. *Larva. Larvula ſecundum Ariſtophanem in Danaidibus.* Eruditiſſimus *Mareſcottus* ad explicationem hujus proſopidii trahit verba *Ciceronis, quae Action. VI. in Verris* mollitiem profert: *Reticulum ad nares ſibi admovebat tenuiſſimo lino, minutisque maculis plenum roſa.* Commentatur ad hunc locum vir ſummus, non recens inventum eſſe, quod plerasq; matronas et praecipue Gallicas factitare videmus, ut nempe ad ſolis aeſtum, et aëris inclementiam ventorumque rigorem, ſive etiam ad pulveris moleſtiam depellendam, tenui aliqua perſonula ſibi vultum operiant, quae certe *Platonis* in *Sophiſtis lintea facies* eſſe videtur, a Gallis hodie *masque*, ab Italis Hiſpanisque *maſchera* dicta. De cujus vocis origine poſt *Salmaſium Notis in Tertull. de Pallio*, videndus ſolertiſſ. *Menagius nell' origini della Lingua Ital. et Ferrar. in Origin. Ital.* Scilicet origines hujus vocis in *Heſychii* βάσκα et μάσκα latitant.

Ad ridiculas *Cyrittorum geſticulationes Tithenidiorum* diebus feſtis Dianae Corythalliae quod attinet, dependet hoc a qualitate Larvae ſive Perſonae. Sic formidabiles perſonae erant, quales πρόσωπα Ἐριννύος, quibus Socratem terrere cupiebant apud. AElian. Var. Hiſtor. Libr. IX. cap. 29. Talis terribilis vultus Batavi, de quo Martial. Apoph. CLXXV.

Perſona Batavi
Quae tu derides, haec timet ora puer.

Hujus quoque commatis larvae Scenicae, cum rictu et hiatu oris terribili Comoediae Latinae ſive Italicae, Silenorum luſoriae larvae in Bacchanaliorum ritu, perſonae cum barba calamiſtrata more AEgyptio, quarum larvae plurimae exhibentur in Gemmis apud Leonard. Auguſtinum n. 100. 101. 102. ſeq. et apud Caſalium de Tragoed. et Comoed. cap. 2. Fuere inſuper ridiculae et jocoſae larvae. Sic cum larva ante faciem oſtendunt Jocum inter amores vetuſta marmora, quorum unus pulſat lyram, et alter jocatur cum larva ante vultum, adſcriptum: *AMOR. VENVS*, et ſuper larvam illam vel perſonam *JOCVS*; et quidem larvae hujus σχηματισμὸς, ſic enim Heſychio vocatur, merito inter Cyrittorum πρόσωπα ξύλινα recenſeri meretur, cum non faciem ipſam larva obductam habeat minaci; ſed potius manibus teneat caput forte ligneum, panno pectoretenus obductum, cujus laciniae in extremitate apparent. Figuram delineatam exhibuit *Pignorius in ſua Editione Imaginum Cartarii* p. 278. Socius pariter Amoris Jocus apparet cum larvata facie apud Leonard. Auguſtin. Gem. 127.

Πρόσωπα haec ξύλινα Cyrittorum comitabantur mirae eorum geſticulationes forte per ſaltationem Laconicam, Ἰθύμβον dictam, quam *Heſychius* γελοιαστὴν pronunciat; vel per Morphasmum; in ea ſaltatione quippe imitabantur omne genus animalia, eaquae Athenaeus Libr. XIV. Γελοίαις ſive *ridiculis* accenſet; qualis Λέων ab ipſo dicitur. Atque in his ſaltationibus ridiculus forte larvarum uſus, quas Pollux λεόντων, ἢ καὶ βοῶν πρόσωπα nominavit. Sed non eſt, cur latius in ridiculos Cyrittorum geſtus inquiramus, cum vox ipſa κυρίττειν clare explicet. Pollux Libr. V. cap. XV. Segm. 94. p. 530. κέρασι κυρίττειν, cornibus ferire; et dilucidius adhuc Heſychius: κυρίττοντες, κερατίζοντες, κεφαλαῖς πλήσσοντες. Omnium optime Scholiaſtes Theocriti ad Idyll. Caprar. ad vocem κυρίψῃ. Τὸ κερατίζειν, κυρύττειν (al. legunt κυρύπτειν) οἱ Ἀττικοὶ λέγουσιν, ὡς συντρεχόντων ἀλλήλοις τῶν κριῶν, καὶ τὰς κορυφὰς πληττόντων, καὶ ῥεγνυμένων. Atticis κυρύττειν eſt *Cornu ferire*, quia mutuo concurſu arietes capita collidunt et elidunt.

Appa-

Apparet hinc κυρίττειν proprie dici de arietibus ; ſed quod illorum proprium, in hircos quoque transfertur ; hinc hirci epitheton apud Theocritum κυρύττιλος, *cornupeta.* Imo et bobus attribuitur. Heſychius: κυρίσσει, κερατίζει, τύπτει μετὰ τῆς κεφαλῆς, ἢ βοῦ, ubi *incomparabilis Bochartus Hierozoic.* Libr. II. cap. XLVI. p. 526. Edit. Leusden. legendum cenſet ἢ βοῦς· qui inſimul notat, Arabicum verbum *natacha* cornupetere, et *natach* cornupeta, quod de bove uſurpant Locman fab. prim. et paraphraſtae Arabes Exod. 21. v. 28. apud illos, qui pure loquuntur, ad arietem maxime pertinere. Patet hinc κυρίττους geſtibus ridiculis, arietando nempe, riſum in feſto Tethenidiorum Corythalliae provocaſſe. Lucem exinde accipit vetus Gloſſarium, in quo *arcetat* κρύπτει reperitur, pro quo legendum: *arietat*, κυρύπτει, quomodo in Philoxeno: κυρύπτει, *arietat.* Spectat huc factum falſi illius et a maligno ſpiritu ſeducti Prophetae Zedekiae filii Chananae 1. Reg. 22. v. 11. qui Achabo Iſraelis et Joſaphato Judae Regibus, de felici ſuſcipiendi belli exitu ſciſcitantibus, aeneis confectis cornibus, capitique admotis oſtendit, ſic Syros ab illis peſſundatum iri, quod illuſtris Grotius ad hunc locum per vocem arietare optime exprimi poſſe tradit. Nec Romanis praeter hanc arietandi voces deſunt, quibus arietem aut agnum cornu ferire ſignificant, nempe *coniſcare.* Sic Lucretius Libr. 2. v. 320.

Et ſattati agni ludunt, blandeque coniſcant.

Et a *Cicerone*; ſed in contemptum: *Caput opponis, cum eo coniſcans*, ut teſtatur *Quintilianus* Libr. VIII. Cap. III. vid. plura apud laudatiſſimum Bochartum l. c. Sed haec occaſione Cyrittorum in Tethenidiorum feſto.

Huic ſimile judicat Feſtum *Ablactationis* Hebraeis uſitatum, (cujus illuſtria duo in ſacris literis exempla habemus) ſedulitate celeberrimus *Stuckius Antiquit. Conviv.* cap. XVII. pag. 57. Edit. Belgic. Prima hujus feſtivitatis mentio Gen. 21. v. 8. ubi Abrahamus eo die, quo Iſaacus filius a lacte depulſus fuit, magnum convivium fecit; Tithenidiorum copidi analogum. Hanc Abrahami Γαλακτίας filii ſolennitatem, deliriis Rabbinicis inqui-

nat more ſolito R. Selomoh, qui tradit Saram, ut ſuppoſititii partus ſuſpicionem, quae vulgo increbuerat, amoliretur, omnibus convivarum infantibus, quos illi ſecum adduxerant, lac exhibuiſſe: atque hoc tam largo lactis fonte, qui omnibus potuit ſatisfacere, fidem feciſſe, ſe non ſuppoſititio, ſed vero partu gaudere. Cum vero in ſacris paginis altum hac de re ſilentium, videntur hae gerrae Hebraeae atque aedepol lirae lirae: Alterum exemplum eſt 1. Sam. i. ubi Hanna ſcribitur filium ſuum Samuelem, poſteaquam eum a lacte depulit, cum juvencis tribus, et modio uno farinae atque utre vini ad domum Jehovae in Silo adduxiſſe. Vbi Radak exiſtimat, ex tribus illis juvencis unum ſacrificio fuiſſe deſtinatum, reliquos vero duos epulo ſive copidi, quod ſacrificium conſecutum fuit. Sicut autem ex duobus illis locis conſtat, tempus ἀπολακτισμοῦ ſacrificiis conviviisque fuiſſe apud Hebraeos celebratum; non tamen inde inferendum mihi videtur, analogum nutricalibus ſive Tithenidiis Spartanorum exiſtere, a quo, uti ex hactenus allatis elucet, quoad omnia differt.

Gentilibus tamen *Ablactationis* ſacra epulasque in uſu fuiſſe, illis quoque notum, qui primoribus labellis ritus deguſtarunt antiquos; tunc enim *Eduſae Potinnaeque* ſacrificatum, deabus praeſidibus edulibus et potionibus infantum, ut *Nonius Marcellus de Propr. Serm.* cap. II. legere videtur: *Cum pro cibo et potione initiarent pueros, ſacrificabantur ab edulibus Eduſae et a potione Potinae nutrici.* Alii vero non *Eduſam*, ſed *Edulicam* deam hanc appellant, ut ſanctiſſimus Hipponenſium Antiſtes de *Civit Dei* Libr. IV. c. 2. *AElius* vero *Donatus in Terentiano Phormione*, *Edulicam* et *Poticam* has Deas vocavit: Eduliae et Poticae et Cubae, Divis edendi et potandi ac cubandi initiari pueros, ubi primum a lacte et a cunis transferunt. *Arnobius* tamen *Libr. III. contra gentes* has Deas *Victuam* et *Potuam* nominat; pro quibus vocibus Clariſſ. *Meurſius Critic. Arnob.* Libr. III. cap. V. *Vicam* et *Potam* ſubſtituere conatur. Veroſimile tamen eſt, ante ablactationis ritum his Deabus ſacrificatum jam fuiſſe a nutri-

tricibus: recens enim natis et priusquam lac ſuccreſceret, mel datum cum lacte ut plurimum caprillo, e Vaſculo χυτριδίῳ per ſpongiam, ut annotavit Scholiaſtes Ariſtophanis in verba:

Δός μοι χυτρίδιον σπογγίῳ βεβυσμένον.

Reſpexit huc Ovidius in Faſtis Libr. 4.

- - - - in teneris aurea mella favis
Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.

Sic Moſchion jubet, ut nutrix os infantis melle illinat. Ut ſilentio involvam Jovem et Beroen melle enutritum fuiſſe. Ablactationis ritum cum Tithenidiorum feſto hactenus deſcripto confundere videtur in Syntagm. *de Puerperio Veter. Eruditiſſ. Bartholinus.*

Locus M. Fabii Quintiliani Inſtitut. Orat. Libr. X. cap. 1. *a Gebbardo in Crepund.* Libr. II. cap. 3. e MSS. Palat. correctus, carminum a Nutricibus infantum ablactationi adhibitorum, meminit: *Et Chryſippus etiam nutricum, quae adhibentur infantibus ablactatione* (legebatur prius: *allectationi et allectioni*) *ſuum quoddam carmen adſignat.* Sed quae illa ſunt *carmina*? nulla certe alia, quam cantare naenia lallosque, quibus cantilenis *Lallus* Deus praeerat; duplex quippe compeſcendi infantem ratio et ſopiendi: Mamma et Lallus ſive nutricum nenia, illa ὑπομάζιοι, hoc depulſi oblectantur, ac ſomno Deo obducuntur. Hos lallos neniaque D. *Magnus Auſonius* Epiſt. 16. ad Prob. vocat *nutricum lemmata*, quae *Vinetus* ad h. l. per fabellas et carmina interpretatur; ſic autem locus ſonat:

Hic iſte, qui natus tibi
Flos floſculorum Romuli,
Nutricis inter lemmata
Lallique ſomniferos modos
Sueſcat peritis fabulis
Simul jocari et diſcere.

Ad

Ad *Nenia* quod attinet, maximus *Scaliger* annotatum reliquit, Italas Aquitanasque mammas ſeu nutrices, loco *lalla lalla*, dicere *nina nina*. Quod et Graecas factitaſſe indicio eſt *nenia*, quae inde vocabatur νύννιον. *Heſychius*: νύννιον ἐπὶ τοῖς παιδίοις καταβαυκαλωμένοις φασὶ λέγεσθαι, ὁμόις ϗ τὸ νύννιος. Ergo Lallus et νύννιος, et καταβαυκαλισμὸς idem. Somniferi hi modi ſive lalli dicebantur Graecis non tantum βαυκαλιζειν vel βαυκαλᾶν, ſed etiam, quod ad ſcopum noſtrum attinet, τιθηνεῖν. Claudat diſſertatiunculam noſtram toties jam laudatus Heſychius: βαυκαλᾶν, κατακοιμίζειν, τιθηνεῖν, παιδία μετ᾽ ᾠδῆς κοιμίζειν. Haec de Feſto Tithenidiorum plurimis incognito dicta ſunto. Plura de eo nobis promiſerat conſummatiſſima Eruditio Illuſtriſſimi CVPERI, qui opus de Feſtis meditatus eſt, omni digniſſimum immortalitate. Sed ſpes hominum fallaciſſimas! haec enim dum calamus exarat, triſtiſſimum ejus obitum, et e mortalitatis hujus carceribus abitum, nuntiat fama. Maximum certe juſtiſſimumque dolorem hinc habet Reſpublica literaria, quae Viro in ſumma conſtituto dignitate extra omnem tamen controverſiam Eruditiſſimo privata, jacturam patitur boni vere ingentis, imo irreparabilis. Speraveram levidenſibus meis de feſto obſcuritati involuto acceſſurum majorem nitorem, ex hujus Eruditionis abyſſo, promovente maximo beatiſſimoque *Leibniizio*, qui ſummi *Cuperi* favorem conciliare conſtituerat: ſed binis hiſce pro dolor! intra breve temporis ſpatium literato orbi ereptis columinibus luminibusque, minus expolitas has ſchedas praeli carceribus committere coactus ſum, doctioris benevolique Lectoris aequitate, quod tenuitati meae non licuit, ſupplendas.

EPISTOLI-